

Büyükşehir Belediyelerinde Sürdürülebilirlik Raporlaması¹

Abdulkadir Akan²

Utku Şendurur³

Özet

Birçok alanı kapsayan sürdürülebilirlik kavramı, yerel yönetim birimlerinden biri olan büyükşehir belediyelerini de ilgilendirmektedir. Yerel halk kendilerine hizmet sağlayacak olan büyükşehir belediyelerini seçerken büyükşehir belediyelerinin geleceğe ilişkin durumunu görmek ve büyükşehir belediyelerinin hangi düzeyde sürdürülebilir olduğunu araştırmak istemektedir. Bu bağlamda bir büyükşehir belediyesinin devamlılığının gözlemlenebilmesi veya sürdürülebilirliğinin raporlanması için kurumsal raporlarındaki ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlara ilişkin bilgilerin incelenmesi gerekebilir. Bu bilgilere ulaşabilmenin en iyi yollarından biri ise, büyükşehir belediyelerinin paylaşmış olduğu yıllık faaliyet raporlarını incelemek olacaktır.

Çalışma kapsamında, Türkiye’de hizmet veren 30 büyükşehir belediyesinin 2020 yılında paylaşmış oldukları yıllık faaliyet raporları ve varsa sürdürülebilirlik raporları incelenmiştir. Büyükşehir belediyeleri tarafından yayınlanan bu raporlardaki açıklamalar içerik analizi yöntemiyle değerlendirilerek sürdürülebilirlik raporlaması puanları belirlenmiştir. Sürdürülebilirlik raporlaması puanları ekonomik, sosyal ve çevresel olmak üzere bu üç boyuta göre hem ayrı olarak hem de bu puanların toplamı alınarak hesaplanmıştır. Hesaplamalar sonucu elde edilen veriler, çoklu doğrusal regresyon, bağımsız t-testleri ve anova gibi istatistikî yöntemler kullanılarak, sürdürülebilirlik puanları birbirleriyle karşılaştırılıp, aralarında bir ilişki ve belirlenen gruplar arası anlamlı bir fark olup olmadığı analiz edilmiştir. Analiz sonucu elde edilen bulgularda toplam sürdürülebilirlik puanı bağımlı değişkeninin, büyüklük

1 Bu çalışma, yazarın yüksek lisans tezinden türetilmiş bir çalışmadır.

2 AİÇÜ İİBF İşletme Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi

3 Doç. Dr., AİÇÜ İİBF İşletme Bölümü Muhasebe Finansman Anabilim Dalı

bağımsız değişkeni ile orta düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişkinin olduğu, siyasi yapı bağımsız değişkeni ile ise, güçlü düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Misyon ve vizyon, kaldıraç oranı, likidite ve eğitim durumu değişkenleriyle ise anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Giriş

Muhasebenin temel kavramlarında tanımlanan, sosyal sorumluluk ve kurumsal sürdürülebilirliğin önemi her geçen gün daha da artmaktadır. Günümüz rekabet koşullarında, çeşitli kurumların varlıklarını sürdürebilmeleri için toplumun menfaatlerini de gözetmeleri gerekebilir. Bu kurumlar yapmış oldukları faaliyetlerin yanı sıra sosyal sorumluluk anlayışları ile de değer kazanmaktadır. Hızlı nüfus artışına bağlı olarak ortaya çıkan çeşitli çevre sorunları, her ne pahasına olursa olsun ekonomik büyüme amaç edinilerek kurulan fabrikalar ve enerji ihtiyacını karşılamak için kurulan nükleer santraller gibi yapılar ekolojik dengeyi olumsuz olarak etkileyebilmektedir (Altınbay, 2007: 1).

Ekonomik ve teknolojik ilerlemeye katkısı olduğuna inanılan kurum ve kuruluşların önemli bir kısmı ekonomik, sosyal ve çevresel problemlere yol açtığı gerekçesiyle toplum tarafından eleştirilmiş ve bunun sonucu olarak da çevre kirliliği, çalışan hakları ve konumu, iş güvenliği, yolsuzluk skandalları, toplumsal sorumluluk gibi meseleler daha çok dikkat çekmeye başlamıştır. Bu bağlamda kurumlar, sadece belli bir kesime değil tüm topluma karşı sorumlu olmaları gerektiğini fark etmiş ve sosyal sorumluluğa uygun faaliyette bulunmaları gerektiğini anlamışlardır (A.B. Başar ve M. Başar, 2006: 214). Ayrıca gerçekleştirmiş oldukları faaliyetler sonucu ortaya çıkan ekonomik, sosyal ve çevresel etkilere ilişkin sürdürülebilir bilgiler de üretmek durumunda kalmışlardır. Birçok kurum, sürdürülebilirlik ve sorumluluğun, toplum ve paydaşlar ile etkileşimli yönetimin, güç, itibar ve rekabet üstünlüğü getireceğini fark etmiştir (Senal ve Ateş, 2012: 178). Tüm bu gelişmeler sadece ekonomik sonuçları gösteren geleneksel bir raporlama anlayışı yerine daha gelişmiş olan ekonomik, sosyal ve çevresel sonuçları da içeren kurumsal sosyal sorumluluk raporlaması (KSSR) anlayışına bırakmıştır (Şendurur, 2016: 2). KSSR, çeşitli kurum ve kuruluşların, topluma karşı etik ve sorumlu davranması, topluma ve çevreye zarar vermeden üretim yapma anlayışı ve finansal bilgiler yanında sosyal ve çevresel bilgilere de yer veren bir raporlama sistemi olarak tanımlanabilir (Kaynar, 2011: 2). Kurum faaliyetlerinin sonuçlarına ilişkin önemli bilgilerin yer aldığı bu raporlar, finansal olmayan raporlama, sosyal ve çevresel raporlama, sürdürülebilirlik raporlaması ve üçlü sorumluluk raporlaması (ÜSR) gibi farklı kavramlar da ifade edilebilmektedir. (Şendurur, 2016: 2). Kurumsal sosyal sorumluluğun

öneminin artması ile faaliyette bulunan kurumlar ekonomik, sosyal ve çevresel çıktılarını gösteren bir rapor hazırlayarak topluma ve paydaşlara hangi düzeyde sürdürülebilir olduğu hakkında bilgi verebilmektedir (Kaynar, 2011: 2). KSSR, kurum ve kuruluş faaliyetlerinin kapsamını ekonomik, sosyal ve çevresel olmak üzere üçe ayırmıştır. Sürdürülebilirlik raporlaması kavramının oluşumu da hareketle bu üç boyuttan ortaya çıktığı söylenebilir.

Bugünkü dünya ekonomisi, doğal felaketler, küresel ısınma, fiziksel ve kimyasal etmenler gibi çevresel sorunlardan etkilenirken, gelir adaletsizliği, çeşitli kurumlarda yaşanan iltimas olayları ve yolsuzluk gibi sosyal etmenlerden de etkilenmektedir. Bunun için çeşitli kurum ve kuruluşlar, sadece ekonomik bilgi değil, bunun yanında sosyal ve çevresel bilgileri de paylaşma gereği duymuşlardır. Ekonomik, sosyal ve çevresel raporlamayı içinde barındıran sürdürülebilirlik raporlaması bu sayede günümüzde büyük önem kazanmış ve kazanmaya da devam etmektedir (Şendurur ve Karacaer, 2017: 899). Sürdürülebilirlik raporlaması; çeşitli kurum ve kuruluşların, gönüllülük esasına bağlı olarak ekonomik, sosyal ve çevresel faaliyetlerine ilişkin bilgilerin raporlanarak kamuoyuna ve paydaşlara sunulması şeklinde tanımlanmıştır (Gerekan ve Bulut, 2018: 80). Günümüzde sürdürülebilirlik raporlamasının önemi giderek artmakla birlikte yayılım alanı da artırmaktadır. Sürdürülebilir olma düşüncesi işletmeler ve çeşitli özel kuruluşları ilgilendirdiği gibi Türkiye’de yerel yönetim birimlerinden olan belediyeleri (büyükşehir, il, ilçe belediyeleri) de ilgilendirmektedir. Diğer kurum ve kuruluşlarda olduğu gibi büyükşehir belediyelerinin de sürdürülebilir olup olmadığının gözlemlenebilmesi için yapmış oldukları faaliyetler incelenmektedir. Büyükşehir belediyeleri yapmış olduğu bu faaliyetleri kendi web sitelerinde rapor olarak yayınlatabilmektedirler. Faaliyet raporu hazırlayacak olan belediyeler, mevzuata uygun bir şekilde faaliyet raporu hazırlanmakla yükümlüdür (Köse, 2015: 53). Faaliyet raporu; çeşitli kurum ve kuruluşların geçmiş performanslarını değerlendirdikleri ve geleceğe yönelik beklentilerini ortaya koydukları kurumsal iletişimin en etkili araçlarından biridir (Kaya, 2014: 106). Doğru hazırlanıp sunulduğu takdirde kurum hakkındaki her türlü bilgiyi yansıtmaya özelliğine sahip yazılı bir doküman niteliğindedir. Belediyelerde sürdürülebilir olma düşüncesi belediyelerin verimsiz ve yeterli düzeyde aktif olmayan bürokratik yapılarının değiştirilmesine katkıda bulunarak kamu hizmetlerinin daha etkili ve verimli olarak yerine getirilmesini sağlayabilir (Korkmaz, 2015: 10). Belediyeler sürdürülebilirlik bilgilerini içeren raporlar hazırlayarak, sürdürülebilirlik konusunda gelecekteki hedeflerin oluşturulmasında ve belediyelerin olumlu ya da olumsuz taraflarını belirlenmesinde katkı sağlayabilir. Ayrıca sürdürülebilirlik raporlamasının hazırlanması kurumsal hesap verilebilirliğin

artırılmasına katkı sağlayarak önemli bir rol üstlendiği söylenebilir (Şendurur, 2016: 33).

Bu çalışma yerel yönetim birimlerinden biri olan büyükşehir belediyelerinin sürdürülebilirlik raporlamasını inceleyen bir çalışmadır. Çalışmada büyükşehir belediyeleri, sürdürülebilirlik raporlaması perspektifinden ele alınarak açıklanmaya çalışılmıştır. Çalışma kapsamında Türkiye'deki büyükşehir belediyelerinin sürdürülebilirlik raporlaması yönünden ne durumda olduklarını ve eksiklerinin görülmesi yönünden literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Çalışmada 30 büyükşehir belediyesine ait 2020 yılında yayınlanmış olan faaliyet raporları kullanılmıştır. Büyükşehir belediyelerinin yıllık faaliyet raporlarında yer alan ekonomik, sosyal ve çevresel açıklamalara ait veriler, içerik analizi yöntemi ile sayısallaştırılarak, sürdürülebilirlik raporlaması puanları belirlenmiştir ve bu veriler çoklu regresyon, bağımsız t-testleri ve anova gibi istatistikî yöntemler ile analiz edilmiştir.

Belediyelerde Sürdürülebilirlik ve Raporlama

Belediyelerde sürdürülebilirlik kavramı, sürdürülebilirlik unsurlarının yerel özelliklere uygun biçimde ekonomik, sosyal, çevresel, siyasal ve kurumsal faktörlere dikkat edilerek belirlenmesi ve bu faktörlerin yerel yönetim birimlerinden olan belediyeler tarafından kapasiteye uygun biçimde kullanılarak uygulanması olarak ifade edilebilir (Akdoğan ve Güleç, 2007: 43). Belediyelerin vermiş olduğu hizmetlerin sürdürülebilirliği, maddi ve maddi olmayan tüm işlemlerin etkinliği ve verimliliği ile ilişkili olabilmektedir. Belediyeler tarafından verilmiş olan hizmetlerin organize bir eylem sonucu gerçekleşmesi ve insan yaşantısını doğrudan etkilemesi birçok paydaşının olduğunun göstergesidir. Paydaşlarının olması da sunulan hizmetlerin şeffaflık ilkesine bağlı olarak yapılmasını gerekli kılmaktadır. Bu noktada yerel yönetimlerin etkin bir çevre sistemi oluşturmaları ve çevre yönetimi ile ilgili yapmış oldukları faaliyetlerini muhasebe raporlama sistemlerinin içerisine yerleştirilmesi kaçınılmaz görünmektedir (Kırlıoğlu ve Zeytin, 2015: 755). Dolayısıyla belediyenin gerçekleştirmiş olduğu çevresel hizmetler ve bu hizmetler karşılığında katlanılan maliyetlerin, belediyelerin muhasebe sistemine entegre edilerek bu bilgilerin raporlar halinde kamuoyu ile paylaşılması beklenmektedir (Kırlıoğlu ve Zeytin, 2015: 753). Belediyeler, verilen hizmetler sonucunda ortaya çıkan veya çıkabilecek ekonomik ve çevresel etkiler hakkında kamuoyuna bilgi verme yükümlülüğü altındadırlar. Bu yükümlülük aynı zamanda ekonomik ve çevresel sorumluluk yanında sosyal sorumluluğa da yer veren bir raporlama anlayışına geçiş yapıldığının göstergesidir (Dumanoglu, 2005: 143-144). Sürdürülebilirlik raporları, kalkınma için küresel nitelikteki hedefler ile ilgili bilgiler sunmaktadır.

Bütünsel bakış açısıyla vizyona odaklanan bu raporlar, belediye ve belediye paydaşları için oluşturulan değeri ortaya koyan, belediyenin çalışmalarını detaylı inceleyerek hangi kaynakların nerede, nasıl ve hangi gereksinimleri karşılamak için kullanıldığını gösteren dokümanlardan biridir. (Marşap vd, 2020: 56).

Literatür Taraması

Konu ile ilgili literatür incelendiğinde Türkiye'deki büyükşehir belediyelerin ve uluslararası alandaki yerel yönetimlerin bütçe sürdürülebilirliğini inceleyen çalışmalar bulunmasına karşın aynı durumun sürdürülebilirlik raporlaması açısından geçerli olmadığı görülmektedir. Türkiye'de sürdürülebilirlik raporlamasını etkileyen faktörlerin birbirleriyle olan ilişkilerini inceleyen çok az sayıda çalışma yapılmıştır. Büyükşehir belediyelerini sürdürülebilirlik raporlaması açısından genel olarak ele alan bir çalışmaya ise rastlanmamıştır. Ayrıca çalışmanın, büyükşehir belediyeleri içerisinde sürdürülebilirlik raporlamasını uygulayan belediye olup olmadığı, sürdürülebilirlik raporlamasını etkileyen değişkenlerin neler olduğu ve sürdürülebilirlik raporlamasının durumunun nasıl olduğu sorularını cevaplayarak literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Büyükşehir belediyelerinin sürdürülebilir olmaları konusunda literatür taraması sonucu tespit edilen çalışmaların bazıları şunlardır:

Banerjee ve diğ. (2003) çalışmalarında, üst yönetimin çevresel performans sonuçları konusunda doğrudan etkili olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca çalışmalarında kurumsal sürdürülebilirlik raporlamasında sürdürülebilirlik ile ilgili bilgilerin verilmesinin güvenirlilik algısını artırdığını ve bununla beraber kurum içinde çalışanların da motivasyonunu yükselterek sürdürülebilirlik performansının artırılmasına ve etkin çalışma ortamının sağlanmasına katkı sağladığını belirtmişlerdir.

Akdoğan ve Güleç (2007) çalışmalarında, Türkiye'de görev yapan belediye yöneticilerinin katı atık yönetimi konusundaki düşüncelerini belirlemeye çalışmışlardır. Araştırma sonucu elde edilen bulgularda, belediye yönetiminin katı atık yönetimine henüz gereken önemi vermediği ve katı atık yönetiminde sürdürülebilirliğin sağlanabilmesinin ancak gereken önemin verilmesiyle birlikte olabileceğini tespit etmişlerdir.

Kaygısız ve Girginer (2011) tarafından yapılan "Maliyet Etkinlik Analizi: Türkiye'deki Büyükşehir Belediyelerinde Uygulama" adlı çalışmalarında, Türkiye'de bulunan büyükşehir belediyelerinin kendilerine verilen bütçe ile hizmetlerini ne şekilde ve hangi derecede doğru kullandıklarını göstermeye çalışmışlardır. Elde ettikleri bulgularda performans ölçümünde maliyet

etkinlik oranlarının belirtilen etkinlik oranlarına göre daha gerçekçi sonuçlar ortaya koyduğunu belirtmişlerdir.

Tekeli ve Hotunluoğlu (2014) çalışmalarında hem merkezi yönetimin hem de yerel yönetimin bütçe açıklarının sürdürülebilir olmasının nedenleri araştırılmış olup bütçe açıklarının sürdürülebilirliği de ayrı ayrı incelenmiştir. Çalışmalarında yapısal kırılmalı birim kök testi analizini kullanarak yaşanan bütçe açıklarında dışsal kırılmaların önemsendiği zamanlarda bile bütçe açıklarında güçlü sürdürülebilirlik koşullarının sağlanmadığını ortaya koymuşlardır.

Çiçek ve diğ. (2015) çalışmalarında, belediyelerin performansı ile belediyelerin harcama yapıları arasındaki ilişkiyi belirlemeye çalışmış olup çalışmalarını bu konunun analizi üzerine yapmışlardır. GRİ İlişkisel Analiz (GİA) tekniğini kullanarak kişi başına düşen harcama miktarları en yüksek olan 10 ildeki belediyelerin performanslarını incelemişlerdir. Çalışmalarında belediyelerin 2007-2011 yılları arasındaki harcamaların ekonomik sınıflandırılmasını dikkate alarak belediyelerin performans düzeylerini analiz etmişlerdir. Yapılan analiz sonucunda en yüksek değere İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin sahip olduğunu görmüşlerdir. Ayrıca çalışmalarında bu tip analizler yaparak, belediyelerin eksiklerinin görülmesi sağlanmış ve gerekli önerilerde bulunarak harcama kalemlerinin iyileştirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Bröthaler ve diğ. (2015) çalışmalarında, Avusturya'da bulunan belediyelerdeki parasal kaynakların sürdürülebilirliğini incelemişlerdir. Çalışma sonuçlarında belediyelerin borçlarında kısıtlayıcı tedbirlerin etkili olduğu ve belediyelerin faiz dışı borç fazlalarının, artan borç seviyelerine yeterli düzeyde yanıt verdiğini belirtmişlerdir. Ancak, bu şekildeki gibi bütçe sürdürülebilirliğinin oluşmasının yetersiz altyapı yatırımlarına neden olabileceğinin sonucuna varmışlardır.

Herremans ve diğ. (2015) çalışmalarında, sürdürülebilirlik yaklaşımını daha da geniş açıdan ele alarak, sürdürülebilirlik raporlamasının iş görenler üzerindeki etkisini araştırmışlardır. Bulgular sonucunda iş görenlerin kurum ile olan ilişkilerine devam edip etmeyeceklerine kurumun kendi faaliyetleriyle ilgili yayınlamış olduğu sürdürülebilirlik raporlarını inceleyerek karar verdiklerini tespit etmişlerdir.

Kırhoğlu ve Zeytin (2015) çalışmalarını Marmara Bölgesinde bulunan belediyeler üzerine yapmış olup anket formu yöntemini kullanmışlardır. Sağlıklı veriler ile geri dönüş sağlanabilen 71 belediyeden elde edilen bulgulara göre belediye çalışanlarının yaklaşık %75'inin çevre muhasebesi

hakkında bilgiye sahip oldukları, çevresel faaliyetler sonucunda oluşan bilgileri raporlayan belediye oranının ise yaklaşık %30 olduğunu tespit etmişlerdir. Ayrıca ileride yapılabilecek yasal düzenlemeler ile belediyelerin muhasebe sistemine ve raporlama faaliyetlerine çevresel bilgilerin de entegre edilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

Ertan (2018) çalışmasında, Türkiye’de 2005-2017 yılları arasında çeşitli kuruluşlar tarafından yayınlanmış olan 391 adet sürdürülebilirlik raporunu inceleyerek, sürdürülebilirliğin geçmiş ve şimdiki durumunu araştırmıştır. Araştırma sonucu elde edilen bulgularda Türkiye’de yıllar itibariyle sürdürülebilirlik raporlarının sayısında önemli derecede artış olduğunu tespit etmiştir. Ayrıca sürdürülebilirlik raporlarının hazırlanması esnasından en yaygın olarak kullanılan rehberin Küresel Raporlama Girişimi (GRI) olduğunu belirtmiştir.

Biondi ve Bracci (2018) çalışmalarında, kamuda hesap verilebilirliğin sağlanabilmesi için farklı araçların karşılaştırmalı analizini yapmışlardır. Kamu sektöründe yayınlanan entegre, sürdürülebilirlik ve finansal raporlamaları karşılaştırarak, benzerliklerini ve farklılıklarını göstermeyi amaçlamışlardır. Çalışma sonunda elde edilen bulgularda, sürdürülebilirlik raporlamasının ve entegre raporlamaların kamu sektöründe gerçekte benimsenmeden, günümüzde sadece popüler, konuşulan bir konu olduğu için uygulanmasının gelecekteki amaç ve hedeflere ulaşılmasında istenilen düzeyde etkili olamayacağını belirtmişlerdir.

Kurgun ve Aktaş (2019)’ın yapmış oldukları çalışmada, belediyelerdeki sürdürülebilirlik uygulamalarının önemine değinilmiş olup, turizm sektöründe kaliteli hizmetin verilebilmesi için sürdürülebilirliğin gerekliliğine vurgu yapmışlardır. Nitel (kalitatif) araştırma yöntemi kullanılmış olup çalışmalarında keşifsel araştırma modelinden yararlanmışlardır. Elde edilen bulgularda turizm hizmet kalitesini ve turistik talebi artırmaya yönelik üç önemli faktör tespit etmişlerdir. Bu faktörler, destinasyon temelinde makro ve mikro boyutta iletişim kalitesinin olması, nitelikli personel ihtiyacının karşılanması ve destinasyon sürdürülebilirlik faaliyetlerinin tanıtımında kullanılan ortak kaynak ve eylem planının olması olarak sıralanmıştır.

Caruna ve Grech (2019) çalışmalarında, Malta’da bulunan hükümet daireleri tarafından hazırlanan yıllık birim faaliyet raporlarını incelemiş olup, halihazırda bulunan uygulamalar ile entegre raporları arasındaki boşluğu incelemişlerdir. Çalışmada, entegre raporlamaların hesap verilebilirliği ve şeffaflığı artırmada etkili olabileceğini ifade etmişlerdir. Ayrıca entegre raporlama kavramının Malta kamu sektöründe yaygın olan silo zihniyetinin önüne geçilmesinde etkin rol oynayabileceğini belirtmişlerdir. Bununla

birlikte entegre raporlama sisteminin benimsenmesi ile, kurumların daha fazla değer kazanabileceğini belirtmişlerdir.

Heybat (2020) çalışmasında, kurumsal sürdürülebilirliğin ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarını Birleşmiş Milletler 2030 Sürdürülebilirlik Amaçları endeksine göre gruplandırmıştır. Sonuç olarak Türkiye’de sürdürülebilirlik çalışmalarının henüz istenilen seviyede olmadığını, sürdürülebilirlik uygulamalarının akademik uygulamalarla paralellik göstermediğini ancak geçmişe göre giderek gelişim gösterdiğini ifade etmiştir.

Marşap ve diğ. (2020) çalışmalarında, entegre raporlamanın yerel yönetimlerde de uygulanabilir olabileceğini ve sürdürülebilirlik açısından sağlayabileceği katkıları ortaya koymaya çalışmışlardır. Çalışma sonucunda elde ettikleri bulgularda yerel yönetim birimlerinin ve sivil toplum örgütlerinin, katılımcı demokrasi uygulamalarında önemli rol üstlendiklerini belirtmişlerdir. Çalışmada olumsuz olarak nitelendirilebilecek bir durum ise Türkiye’nin sürdürülebilir kalkınma hedeflerinde yeterince aktif rol üstlenmediğidir.

Literatürde sürdürülebilirlik ile ilgili çalışmalar incelendiğinde özünde uzun vadede hayat kalitesini artırmak ve uzlaşmacılığı öne çıkaran bir konu olduğu görülmektedir. Her ne kadar sosyal paydaşların çıkarları birbirlerinden farklı olmuş olsa da ekonomik, sosyal ve çevresel çıkarların tüm dünyada ortak olduğu bilinmektedir. Bu nedenle paydaşların ortak bir iş birliği içinde hareket etmesi beklenmektedir.

Çalışmanın Amacı ve Önemi

Günümüzdeki dünya ekonomisi, doğal felaketler, küresel ısınma, fiziksel ve kimyasal etmenler gibi çevresel sorunlardan etkilenirken, gelir adaletsizliği, çeşitli kurumlarda yaşanan iltimas olayları ve yolsuzluk gibi sosyal etmenlerden de dünya ekonomisi etkilenmektedir. Bunun için çeşitli kurumlarda da olduğu gibi paydaşlar artık belediyelerden sadece hizmet bilgisi değil, ekonomik, sosyal ve çevresel bilgileri de talep etmektedir. Bu sebeple belediyeler yatırım ve satın alma kararlarını verirken, kararlarını artık bu bilgiler çerçevesinde de vermektedir. Ekonomik, sosyal ve çevresel nitelikli bilgileri içeren sürdürülebilirlik raporların hazırlanması da bu sayede kamu kurumlarında da önem kazanmıştır. Bu bağlamda sürdürülebilirlik bilgilerinin içerdiği raporların hazırlanmasına yardımcı olabilecek en etkili araçlardan biri ise belediyelerin faaliyet raporlarının incelenmesi olmuştur. Çalışmada 2020 yılı faaliyet raporlarına ulaşılabilen 30 büyükşehir

belediyesinin faaliyet raporları ve varsa sürdürülebilirlik raporları ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Çalışmanın amacı, büyükşehir belediyelerin faaliyet raporlarında değinmiş oldukları sürdürülebilirlik bilgilerinin Kadıköy Belediyesi'nin yayınlanmış olduğu entegre raporunda kullanılan çeşitli kriterlerle ilişkisi olup olmadığını bulmak ve sürdürülebilirlik raporlamasının büyükşehir belediyelerindeki durumunu ortaya çıkararak, ne gibi iyileştirmeler yapılabileceği konusunda çözüm önerileri sunmaktır. Çalışmada iki tane araştırma konusu vardır (Şendurur, 2016: 78);

- Büyükşehir belediyelerin faaliyet raporlarına bakıldığında, sürdürülebilirlik raporlaması yapan belediye var mıdır?
- Sürdürülebilirlik raporlamasını etkileyen değişkenler nelerdir?

Son zamanlarda giderek daha da önem kazanan sürdürülebilirlik raporlaması artık kamu sektöründe de giderek önem kazanmaya başlamıştır. Ancak literatür incelendiğinde sürdürülebilirlik ile ilgili kamu sektörü üzerine yapılmış sınırlı sayıda çalışmanın olduğu görülmüştür. Bu çalışma, büyükşehir belediyeleri tarafından yayınlanmış olan faaliyet raporlarının niteliğini ön plana çıkarması bakımından önemli bir çalışma olarak görülebilir. Ayrıca çalışmada büyükşehir belediyeleri içerisinde sürdürülebilirlik raporu uygulayan belediye olup olmadığı ve sürdürülebilirlik raporunu etkileyen değişkenlerin neler olduğu sorularını cevaplayarak literatüre farklı bir görüş açısı sağlayacağı düşünülmektedir.

METODOLOJİ

Çalışmada Kullanılan Değişkenler ve Hipotezler

Çalışmada daha önce literatürde yapılmış çalışmalara da bakılarak 6 tane bağımsız değişken(misyon ve vizyon, büyüklük, siyasi yapı, kaldıraç oranı, likidite ve personel eğitim durumu) ve 4 tane bağımlı değişken (ekonomik, sosyal, çevresel ve bunların toplamı olan toplam sürdürülebilirlik puanı) olmak üzere toplamda 10 tane değişken kullanılmıştır. Bağımsız değişkenlerden biri olan siyasi yapı değişkeni kukla değişkendir. Bu değişkenlerin açıklamaları sırasıyla aşağıda verilmiştir.

Misyon ve Vizyon (M&V): Büyükşehir belediyelerinin geleceğe yönelik misyon ve vizyonlarını oluşturması sürdürülebilirlik hedeflerinin gerçekleştirilmesinde önem arz etmektedir. Literatürde daha önce yapılmış olan çalışmalar incelendiğinde Akman ve Özasan (2018)'ın büyükşehir belediyelerine ait stratejik planlama raporlarını ele alarak yapmış oldukları

çalışmada misyon ve vizyon değişkenlerini gruplandırarak frekans analizine tabi tutmuşlardır. Analiz sonucunda büyükşehir belediyelerinin amaç ve hedeflerinin değişiklik göstermesinden dolayı belediyelerinin önceliklerinin vurgulandığı, kendilerine özgü bir misyon oluşturduklarını görmüşlerdir. Ayrıca büyükşehir belediyelerinin paylaştığı vizyonda ulusal bir hedef yerine daha çok dünyada örnek alınan etkin bir belediyeçilik olma düşüncesi etrafında toplandıklarını tespit etmişlerdir (Akman ve Özasan, 2018, s. 63-64). Bu çalışmada M&V değişkeni ölçülürken büyükşehir belediyelerin faaliyet raporlarında paylaştıkları misyon ve vizyon açıklamaları incelenerek 5 adet puanlama kriteri kullanılmıştır. Bunlar; Sürdürülebilir yönetim(1 puan), çevreye ve doğaya duyarlı olmak(1 puan), toplumsal eşitlik(1 puan), vatandaşların yaşam kalitesinin yükseltilmesi(1 puan) ve kaynakların verimli kullanılması(1 puan) olarak belirlenmiştir. Çalışmada büyükşehir belediyelerinin paylaştıkları misyon ve vizyonlarında yukarıda belirtilen kriterlere yer verilip verilmediğine göre puanlama yapılmıştır. Puanlama sistemine göre yukarıda verilen kriterlerden herhangi birine yer vermesi durumunda 1 puan, yer vermemesi durumunda ise 0 puan verilmiştir. Bu puanlama sistemine göre bir büyükşehir belediyesi toplamda en fazla 5 puan alabilmektedir. Çalışmada misyon ve vizyon için hipotez şu şekilde oluşturulmuştur;

H₁: *Büyükşehir Belediyelerin sürdürülebilirlik puanları ve misyon ve vizyonu puanları arasında anlamlı bir ilişki vardır.*

Büyükklük (B): Çalışmada büyüklük, Toplam Aktif / Toplam Nüfus olarak hesaplanmıştır. Paydaşlık teorisine göre büyük kurumların daha fazla paydaşa sahip olması nedeniyle, paydaşlar kurumlardan faaliyet raporlarında daha fazla açıklama ve bilgiye yer vermelerini istemektedirler (Cowen vd., 1987). Daha önce yapılan çalışmalarda, çevresel ve sosyal bilgilerin miktarı ile büyüklük arasında pozitif bir ilişki bulunurken (Cormier ve Gordon, 2001; Deegan ve Gordon, 1996; Raar, 2002; Stanwick ve Stanwick, 2006; Choi, 1999; Ho ve Taylor, 2007); Davey (1982) ve Roberts (1992) ise bir ilişki bulamamıştır. Şendurur (2016), çalışmasında BIST 100 endeksindeki işletmelerin, sürdürülebilirlik raporlaması ile işletme büyüklüğü arasında istatistiki bir ilişki olup olmadığını araştırmıştır. Yapılan araştırma sonucunda büyüklük ile sürdürülebilirlik raporlaması arasında orta düzeyde pozitif bir ilişki olduğu sonucuna varmıştır. Bu çalışmada da Türkiye'deki büyükşehir belediyelerinin, sürdürülebilirlik puanları ile büyüklüğü arasında istatistiki bir ilişki olup olmadığı incelenmiştir. Çalışmada büyüklük için aşağıdaki hipotez geliştirilmiştir.

H₂: *Büyükşehir Belediyelerin sürdürülebilirlik puanları ve belediyelerinin büyüklüğü arasında anlamlı bir ilişki vardır.*

Siyasi yapı (SİY): Siyasi yöneticiler, siyasi iradelerini ve kendilerine verilmiş olan kamu yönetim gücünü kullanarak, sürdürülebilirlik sürecine yön verebilmektedir (Tunçer, 2016, s. 1267). Kanlı ve Erol (2019), çalışmalarında iktidar partisi ve muhalefet partisini karşılaştırarak parti programlarında sürdürülebilirlik hedeflerine yer verilip verilmediğini incelemişlerdir. Çalışmanın sonunda muhalefet partisinin iktidar partisine göre programlarında daha fazla sürdürülebilirlik hedeflerine yer verdiğini görülmüştür. Bu da muhalefet partisinin iktidar partisine göre sürdürülebilirliğe daha çok önem verdiğini göstermektedir (Kanlı & Erol, 2019, s. 153). Bu durumun, muhalefet partisinin iktidara gelmek ve söz sahibi olabilmek için daha fazla çalışmasından kaynaklandığı için olduğu düşünülmektedir. Çalışmada bu değişken, büyükşehir belediyelerinin siyasi yapısı incelenerek iktidar partisi ve muhalefet partisi olarak ikiye ayrılmıştır. Sürdürülebilirlik raporlaması açısından iktidar partisi ve muhalefet partisi arasında anlamlı bir fark olup olmadığı incelenmiştir. Veri girişi yapılırken iktidar partisi: 1, muhalefet partisi: 0 olarak kodlanmıştır. Siyasi yapı için geliştirilen hipotez şöyledir:

H₃: *Büyükşehir Belediyelerin sürdürülebilirlik puanları ile siyasi yapısı arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık vardır.*

Kaldıraç oranı (KO): Çalışmada büyükşehir belediyelerinin kaldıraç oranı Borç/Öz sermaye olarak hesaplanmıştır. Yüksek kaldıraç oranına sahip büyükşehir belediyeleri, kredi verenler ve paydaşları tarafından daha yakından takip edildikleri için büyükşehir belediyelerinin faaliyet raporlarında daha fazla çevresel ve sosyal açıklama yapması beklenmektedir (Şendurur, 2016; Suttipun, 2012). Daha önce yapılan çalışmalar incelendiğinde (Şendurur, 2016), kaldıraç oranı ile sürdürülebilirlik raporlaması arasında orta düzeyde pozitif bir ilişki olduğu görülmüştür. Bu çalışmada da Türkiye'deki büyükşehir belediyelerinin, sürdürülebilirlik puanları ile büyükşehir belediyelerinin kaldıraç oranı arasında istatistiki bir ilişki olup olmadığı incelenmiştir. Çalışmada kaldıraç oranı için aşağıdaki hipotez geliştirilmiştir.

H₄: *Büyükşehir Belediyelerin sürdürülebilirlik puanları ile belediyelerinin kaldıraç oranları arasında anlamlı bir ilişki vardır.*

Likidite (LİK): Bu çalışmada likidite, Dönen Varlıklar / Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar olarak hesaplanmıştır. Daha önce yapılan çalışmalar incelendiğinde, paydaşların işletmenin durumu hakkında kaygılarını giderebilmek için yüksek likiditeye sahip işletmelerin, faaliyet raporlarında hem finansal

hem de sosyal ve çevresel bilgilere daha çok yer verdiği görülebilir (Ho ve Taylor, 2007). Literatür incelendiğinde, Şendurur (2016) çalışmasında BIST 100 endeksindeki işletmelerin, likidite ve sürdürülebilirlik raporlaması arasında negatif ve düşük düzeyde bir ilişki olduğunun sonucuna varmıştır. Bu çalışmada da Türkiye’deki büyükşehir belediyelerinin, sürdürülebilirlik puanları ile büyükşehir belediyelerinin likidite durumu arasında istatistiki bir ilişki olup olmadığı incelenmiştir. Çalışmada likidite için geliştirilen hipotez şöyledir:

H₅: *Büyükşehir Belediyelerin sürdürülebilirlik puanları ile belediyelerinin likiditeleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.*

Personel Eğitim durumu (EğD): Bu değişken, lisans ve lisansüstü eğitim alan personel sayısının toplam personel sayısına bölünmesiyle bulunmuştur. Literatür incelendiğinde, eğitilmiş personellerin sürdürülebilirliğe daha çok önem verdiği görülmektedir. Danacı ve Akkaya (2018), çalışmalarında eğitimsiz ve kalifiye olmayan personellerle çalışmaya devam etmek hizmet kalitesini düşürürken, sürdürülebilirliği de olumsuz olarak etkilediğini belirtmişlerdir. Eğitilmiş bir personel eğitimsiz bir personele göre kıyaslandığında, hizmeti daha güvenli ve daha kaliteli vermenin yanında ekonomik, sosyal ve çevresel zararları da en aza indirebilmektedir (Porsuk, 2021, s. 36). Çalışmada büyükşehir belediyelerinde çalışan personellerin eğitim durumu ile sürdürülebilirlik puanları arasında istatistiki bir ilişki olup olmadığı analiz edilmiştir. Çalışmada yer alacak son hipotez aşağıdaki gibidir:

H₆: *Büyükşehir Belediyelerin sürdürülebilirlik puanları ile belediyelerinin personel eğitim durumları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık vardır.*

Bağımlı değişkenler ise, belirli kriterlere göre verilen puanlarla oluşturulmuştur. Sürdürülebilirlik puanlarının hesaplaması için kullanılacak olan bu kriterler, Kadıköy Belediye’sinin 2018 yılında yayınlamış olduğu entegre raporundan ve literatürde daha önceden yapılmış çalışmalardan olan Şendurur (2016)’un çalışması incelenerek belirlenmiştir. Ekonomik, sosyal ve çevresel puanları hesaplamak için her bir kategoriden 10’ar kriter olmak üzere toplam 30 kriter kullanılmıştır. Bu 30 kriterden elde edilecek toplam puan ise bize toplam sürdürülebilirlik puanını vermektedir. Sürdürülebilirlik puanlaması yapılırken, Jones ve Alabaster (1999)’ın da sürdürülebilirlik puanlama sistemini araştıran çalışmalarında kullandıkları, “Birleşmiş Milletler Çevre Programı Sürdürülebilirlik Kriterleri” (UNEP/SustainAbility, 1996)’in raporunda yer alan puanlama sistemi esas alınmıştır. Büyükşehir belediyelerin yıllık faaliyet raporları incelenerek 0 ile 4 arasında bir puan verilmiştir. 0 puan, büyükşehir belediyesinin o kriter hakkında hiç

açıklama yapmaması, 4 puan ise, büyükşehir belediyesinin o kriter hakkında sürdürülebilirliğe de atıf veren ayrıntılı bir açıklama yapması durumunda verilmiştir. Tablo 1’de çalışmada kullanılan sürdürülebilirlik raporlaması puanlama sisteminin ayrıntıları açıklanmıştır.

Çalışmada bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkiyi test etmek için çoklu doğrusal regresyon analizi kullanılmıştır. Sürdürülebilirlik puanları ile bağımsız değişkenler arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için ise, bağımsız t-testi ve anova uygulanmıştır. Denklemden, ekonomik kriterlere göre hesaplanan puana Eko_P , sosyal kriterlere göre hesaplanan puana Sos_P , çevresel kriterlere göre hesaplanan puana $Çev_P$ ve toplam sürdürülebilirlik puana göre hesaplanan puana ise Top_P denilmiştir. Buna göre model aşağıdaki gibidir:

$$Eko_P/Sos_P/Çev_P/Top_P = a_1\text{Sabit} + b_1\text{Misyon ve Vizyon} + b_2\text{Büyükölç} + b_3\text{Siyasi Yapı} + b_4\text{Kaldıraç Oranı} + b_5\text{Likidite} + b_6\text{Eğitim Durumu}$$

Çalışmanın Tasarımı

Bu çalışma Türkiye’de bulunan 30 büyükşehir belediyesinin yıllık faaliyet raporlarında yer vermiş oldukları sürdürülebilirlik bilgileri üzerinedir. Çalışmada büyükşehir belediyelerinin 2020 yılı faaliyet raporları ve varsa sürdürülebilirlik raporları gibi diğer kurumsal raporlar kullanılmıştır. Çalışmada büyükşehir belediyelerinin seçilmesindeki en önemli neden sürdürülebilirlik yönetiminde etki alanının daha geniş olmasıdır. Büyükşehir belediyelerinin yıllık faaliyet raporundaki sürdürülebilirlik puanlarını hesaplamak için kullanılacak olan kriterler Kadıköy Belediyesi’nin yayınlamış olduğu entegre raporundan ve daha önce literatürde yapılmış olan çalışmalar Şendurur (2016)’un çalışması incelenerek belirlenmiştir. Ekonomik, sosyal ve çevresel kategorilere ait, her bir kategoride 10 kriter olmak üzere toplam 30 kriter tablo 2’de ayrıntılı olarak verilmiştir.

Sürdürülebilirlik puanlaması yapılırken, Jones ve Alabaster (1999)’ın da sürdürülebilirlik puanlama sistemini araştıran çalışmalarında en güvenilir puanlama sistemi olarak belirttikleri, “Birleşmiş Milletler Çevre Programı Sürdürülebilirlik Kriterleri” (UNEP/SustainAbility, 1996) raporunda yer alan puanlama sistemi esas alınmıştır. Bu puanlama sisteminde büyükşehir belediyelerinin yıllık faaliyet raporları incelenerek 0 ile 4 arasında bir puan verilmektedir. 0 puan, büyükşehir belediyesinin o kriter hakkında hiç açıklama yapmaması, 4 puan ise, büyükşehir belediyesinin o kriter hakkında sürdürülebilirlik bilgilerine yer veren ayrıntılı ve detaylı bir açıklama yapması durumunda verilir. Buna göre bir büyükşehir belediyesi her bir kategoriden

en yüksek 40 puan toplamda ise en fazla 120 puan alabilmektedir. Sürdürülebilirlik puanlarının açıklama düzeyleri belirlenirken elde edilen sürdürülebilirlik puanlarının ortalamaları ile oluşabilecek en yüksek sürdürülebilirlik puanlarının ortalaması karşılaştırılarak belirlenmiştir. Bu çalışmada hem toplam sürdürülebilirlik puanları hesaplanmış hem de her kategorinin puanları ayrı ayrı olarak hesaplanmıştır. Böyle bir hesaplamanın da çalışmayı hem nitelik hem de nicelik yönünden zenginleştireceği düşünülmektedir. Tablo 1’de çalışmada kullanılan sürdürülebilirlik puanlama sisteminin ayrıntıları açıklanmıştır.

Tablo 1. Sürdürülebilirlik Raporlaması Puanlama Sistemi

0 Puan	1 Puan	2 Puan	3 Puan	4 Puan
Büyükşehir belediyesinin hiç açıklama yapmaması	Büyükşehir belediyesinin minimum seviyede açıklama yapması ve az detaya yer vermesi	Büyükşehir belediyesinin eksiklerini ve taahhütlerini de kapsayan, dürüst, detaylı açıklama yapması	Büyükşehir belediyesinin sürdürülebilirliği için ana faaliyet konusu hakkındaki gelişmeleri kapsayan süreçleri ve büyükşehir belediyesinin sorumluluklarını da kapsayan açıklama yapılması	Büyükşehir belediyesinin sürdürülebilirlik raporlaması kapsamında sürdürülebilirliği için ana faaliyet konusu hakkındaki gelişmeleri kapsayan süreçleri ve büyükşehir belediyesinin sorumluluklarını da kapsayan açıklama yapması

Kaynak: (Şendurur, 2016: 92; UNEP/SustainAbility, 1996).

Çalışmada incelenen büyükşehir belediyelerinin 2020 yılı faaliyet ve/veya sürdürülebilirlik raporlarında açıkladıkları ekonomik, sosyal ve çevresel kriterler tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Sürdürülebilirlik Raporlaması Puanlama Kriterleri

<p style="text-align: center;">EKONOMİK KRİTERLER</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar • Başlıca Yatırımların Büyüklüğü • Çalışanlara Sosyal Yardım • Hedefler İçin Ortaklıklar • İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme • Mali Bilgiler • Performans Bilgileri • Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı • Sosyal Sermayenin Yapısı • Ürün ve Hizmet Analizi
<p style="text-align: center;">SOSYAL KRİTERLER</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Açlığa Son • Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar • Çalışan Sosyal Hakları • Eşitsizliklerin Azaltılması • İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme • Nitelikli Eğitim • Rüşvetle Mücadele Politikaları • Sağlıklı Bireyler • Toplumsal Cinsiyet Eşitliği • Yoksulluğa Son
<p style="text-align: center;">ÇEVRESEL KRİTERLER</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Atık Yönetimi • Erişilebilir ve Temiz Enerji • İklim Eylemi • Karasal Yaşam • Sağlıklı Bireyler • Sorumlu Tüketim ve Üretim Alanları • Sudaki Yaşam • Sürdürülebilir Şehir ve Yaşam Alanları • Temiz Su ve Sıhhi Koşullar • Yenilenebilir Enerji Tüketimini Destekleme

Kaynak: (Kadıköy Belediyesi, 2018; Şendurur, 2016).

Tablo 2’de yer alan bilgiler büyükşehir belediyelerinin faaliyet raporlarında açıklama yaptıkları konuları gösterirken bu konuların niteliği hakkında bilgi vermemektedir. Büyükşehir belediyelerinin sürdürülebilirlik raporlamasına önem verip vermediklerini araştırmak için 30 büyükşehir belediyesine ait faaliyet raporları içerik analizi yöntemiyle incelenerek sürdürülebilirlik raporlaması puanları belirlenmiştir. Bu puanlar belirlenen kriterler doğrultusunda oluşturulmuş olup ekonomik, sosyal, çevresel ve toplam sürdürülebilirlik puanı şeklinde gruplara ayrılmıştır. Puanlama sonucu elde edilen verilerle ilgili detaylı bilgiler tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3. Büyükşehir Belediyelerine Ait Sürdürülebilirlik Raporlaması Puanları

Sayı	Büyükşehir Belediyeleri	Siyasi Yapı	Ekonomik Puan	Sosyal Puan	Çevresel Puan	Toplam Puan
1	Adana	Muhalefet	19	13	28	60
2	Ankara	Muhalefet	28	24	34	86
3	Antalya	Muhalefet	27	16	32	75
4	Aydın	Muhalefet	20	10	25	55
5	Balıkesir	İktidar	23	11	28	62
6	Bursa	İktidar	24	17	22	63
7	Denizli	İktidar	24	14	17	55
8	Diyarbakır	Muhalefet	18	14	27	59
9	Erzurum	İktidar	22	17	21	60
10	Eskişehir	Muhalefet	25	19	30	74
11	Gaziantep	İktidar	18	13	28	59
12	Hatay	Muhalefet	20	13	20	53
13	İstanbul	Muhalefet	30	31	35	96
14	İzmir	Muhalefet	30	28	35	93
15	Kahramanmaraş	İktidar	15	7	9	31
16	Kayseri	İktidar	23	11	18	52
17	Kocaeli	İktidar	19	12	23	54
18	Konya	İktidar	21	11	23	55
19	Malatya	İktidar	24	18	23	65
20	Manisa	İktidar	24	19	13	56
21	Mardin	Muhalefet	22	20	21	63
22	Mersin	Muhalefet	31	21	29	81
23	Muğla	Muhalefet	22	16	27	65
24	Ordu	İktidar	24	20	23	67
25	Sakarya	İktidar	22	14	14	50
26	Samsun	İktidar	19	15	19	53
27	Şanlıurfa	İktidar	22	17	17	56
28	Tekirdağ	Muhalefet	22	16	21	59
29	Trabzon	İktidar	15	9	10	34
30	Van	Muhalefet	22	18	15	55
Ortalama Sürdürülebilirlik Puanı			22,50	16,13	22,90	61,53

Tablo 3’ te bulunan büyükşehir belediyelerinin ekonomik, sosyal, çevresel ve toplam sürdürülebilirlik puanlarının ortalamaları incelendiğinde ekonomik ve çevresel sürdürülebilirlik bilgilerine orta düzeyde sosyal sürdürülebilirlik bilgilere ise düşük düzeyde açıklama yaptıkları görülmüştür. Toplam sürdürülebilirlik puanlarının ortalaması incelendiğinde ise, Türkiye’deki büyükşehir belediyelerinin sürdürülebilirlik bilgilerine genel olarak orta düzeyde açıklama yaptıkları görülmüştür. Büyükşehir belediyelerinin sürdürülebilirlik puanları kendi aralarında karşılaştırıldığında en yüksek sürdürülebilirlik puanı alan büyükşehir belediyesinin İstanbul Büyükşehir Belediyesi olduğu görülmüştür. Siyasi yapılarına göre sürdürülebilirlik puanları karşılaştırılarak hesaplandığında ise, muhalefet partisinin yönetiminde bulunan büyükşehir belediyelerinin ekonomik puanda 336, sosyal puanda 259, çevresel puanda 379 ve toplamda ise 974 puan aldığı görülebilir. İktidar partisi yönetiminde bulunan büyükşehir belediyelerinin ise, ekonomik puanda 339, sosyal puanda 225, çevresel puanda 308 ve toplamda ise 872 puan aldığı görülebilir. Bu bulgulara göre muhalefet partisinin yönetiminde bulunan büyükşehir belediyelerinin, iktidar partisi yönetiminde olan büyükşehir belediyelerine göre toplam sürdürülebilirlik puanı daha yüksek olduğu söylenebilir. Yine bu bulgulara bakarak gruplar arası karşılaştırma yapıldığında, ekonomik açıklamalarda en yüksek puanı iktidar partisi yönetiminde olan büyükşehir belediyeleri alırken, sosyal ve çevresel açıklamalarda ise muhalefet partilerinin daha yüksek puan aldığını söyleyebiliriz.

Çalışmada iktidar ve muhalefet partisi arasında sürdürülebilirlik puanı açısından anlamlı bir fark olup olmadığını incelemek için ayrıca t-testi analizi yapılarak karşılaştırılmıştır. Elde edilen bulgularla ilgili detaylı bilgilere araştırma bulguları başlığı altında yer verilmiştir.

Araştırma Bulguları

Çalışmada bağımlı ve bağımsız değişkenler arasında bir ilişki olup olmadığını tespit etmek için korelasyon analizi yapılmıştır. Literatüre göre korelasyon kat sayısının 0,00 - 0,10 aralığında olması değişkenler arası ilişkinin olmadığını, 0,10 - 0,30 arası ilişkinin zayıf olduğunu, 0,30 - 0,50 arası ilişkinin orta seviyede olduğunu, 0,50 - 0,70 arası ilişkinin güçlü ve 0,70 - 1,000 arasında olması ise ilişkinin çok güçlü olduğunu göstermektedir. Korelasyon kat sayısının 0,70 üzeri gibi çok güçlü bir değerde çıkması durumunda çoklu doğrusalılık probleminin oluşmasına neden olabilmektedir. Bu açıklamalar doğrultusunda toplam sürdürülebilirlik puanlarına ait korelasyon analizi sonuçları tablo 4’te gösterilmiştir.

Tablo 4. Korelasyon Analizi Sonuçları

	Top_P	MV	B	SİY	KO	LİK	EğD
Top_P	1						
MV	,211	1					
B	,413*	-,070	1				
SİY	,511*	,549*	-,188	1			
KO	-,067	,238	-,235	-,135	1		
LİK	,012	,005	-,151	,165	-,256	1	
EğD	-,131	,240	-,414	,266	-,140	-,128	1

N= 30
 Notlar: Test 0,05 anlamlılık düzeyinde yapılmıştır. Tabloda kullanılan * sembolü değişkenler arası istatistiki olarak anlamlı bir ilişki vardır anlamına gelmektedir.

Yukarıdaki korelasyon tablosu incelendiğinde 0,70 üzeri gibi yüksek bir ilişkinin olmadığı görülmekte yani çoklu doğrusalılık problemine yol açmamaktadır. Bağımsız değişkenlerin, toplam sürdürülebilirlik puanı bağımlı değişkeni ile arasındaki ilişki düzeyi incelendiğinde ise, büyüklük değişkenin orta düzeyde pozitif bir ilişkinin olduğu, siyasi yapı değişkenin ise güçlü düzeyde pozitif bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Misyon ve vizyon, kaldıraç oranı, likidite, eğitim durumu bağımsız değişkenleri incelendiğinde ise toplam sürdürülebilirlik puanı bağımlı değişkeni arasında bir istatistiki bir ilişki olmadığı görülmüştür.

Araştırma kapsamında bağımsız değişkenlerin toplam sürdürülebilirlik puanı üzerinde anlamlı bir etkisinin olup olmadığını tespit etmek için çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Çoklu doğrusal regresyon analizi sonucunda elde edilen bulgular tablo 5’ te gösterilmiştir.

Tablo 5. Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

	Standart Olmayan Katsayılar		Standart Katsayılar	t	Anlamlılık Düzeyi
	B	Std. Hata	Beta		
(Sabit)	14,646	11,059		1,324	,198
MV	-3,048	2,363	-,237	-1,290	,210
B	,044	,013	,614	3,523	,002
SİY	21,882	4,983	,779	4,391	,000
KO	6,066	4,229	,252	1,434	,165
LİK	,714	2,569	,043	,278	,784
EğD	,055	,668	,014	,082	,935

Notlar: Test 0,05 anlamlılık düzeyinde yapılmıştır.

Çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçları incelendiğinde kurulacak model;

$$\text{Top P} = 14,646 - 3,048\text{MV} + 0,044\text{B} + 21,882\text{SİY} + 6,066\text{KO} + 0,714\text{LİK} + 0,055\text{EğD}$$

şeklindedir.

Tablo 5 incelendiğinde büyüklük bağımsız değişkeni ile siyasi yapı bağımsız değişkeninin anlamlı ve pozitif çıktığı görülmüştür. Bu bulgulara göre büyüklük ve siyasi yapı değişkenlerindeki birer birimlik artış toplam sürdürülebilirlik puanında sırasıyla 0,044'lük ve 21,882'lik bir puan artışına tekabül etmektedir. Misyon ve vizyon, kaldıraç oranı, likidite ve eğitim durumu değişkenlerinin ise istatistiksel olarak anlamsız çıktığı görülmektedir.

Çoklu doğrusal regresyon analizi sonucunda oluşan modelin özeti ise tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6. Çoklu Doğrusal Regresyon Modelinin Özeti

R	R ²	Düzeltilmiş R ²	Tahmini Standart Hata	Durbin Watson	Anova(F)	Anlamlılık Düzeyi (p)
,764	,583	,475	10,34666	2,145	5,370	,001

Tablo 6 incelendiğinde düzeltilmiş R^2 değerinin 0,475 olduğu görülmektedir. Bu bulgulara göre bağımsız değişkenler bağımlı değişkende meydana gelen değişimlerin %47,5'ini açıklayabilmektedir. Tablodaki diğer bulgular incelendiğinde Durbin Watson değerinin 2.145 çıktığı görülmektedir. Anova (f) değerinin 5,370 ve Anova (p) değerinin ise, 0,001 çıktığı görülmüştür.

Siyasi yapı kukla değişkeninde bağımsız iki grup arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını tespit etmek için bağımsız t- testi analizi yapılmıştır. T-testi sonuçları tablo 7' de verilmiştir.

Tablo 7. T-testi Sonuçları

		Sayı	Ortalama	Std. Sapma	Std. Hata	Anlamlılık Düzeyi(p)
Siyasi Yapı	İktidar Partisi	16	54,40	10,17	2,62	,004
	Muhalefet Partisi	14	68,73	14,44	3,72	
Notlar: Test 0,05 anlamlılık düzeyinde yapılmıştır.						

Tablo 7 incelendiğinde T- testi sonucuna göre muhalefet partisinin siyasi yapı puanları, iktidar partisine göre anlamlı olarak daha yüksek olduğu görülmektedir.

Çalışmada toplam sürdürülebilirlik puanları yanı sıra ekonomik, sosyal ve çevresel puanlarda da ayrı ayrı analiz edilmiştir. Analiz sonucunda elde edilen bulguların özetlenmiş hali tablo 8 de gösterilmiştir.

Tablo 8. Gruplar Arası Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Özet Tablosu

Bağımsız Değişkenler	Bağımlı Değişkenler			
	Eko_P	Sos_P	Çev_P	Top_P
(Sabit)	12,578	0,353	1,690	14,646
Misyon ve Vizyon Büyüklik	-1,166	-0,666	-1,244	-3,048
Siyasi Yapı	0,008	0,015*	0,022*	0,044*
Kaldıraç Oranı	5,548*	6,611*	9,726*	21,882*
Likidite	2,252	1,910	1,972	6,066
Eğitim Durumu	-0,308	0,460	0,581	0,714
Eğitim Durumu	-0,059	0,120	-0,017	0,055
R ²	0,384	0,429	0,548	0,583
Düzeltilmiş R ²	0,223	0,280	0,430	0,475
Anova (Sig.)	0,061	0,030	0,003	0,001
Anova (F)	2,389	2,879	4,643	5,370
Durbin Watson	2,249	1,646	1,743	2,145

Notlar: Test 0,05 anlamlılık düzeyinde yapılmıştır. Tabloda kullanılan * sembolü bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenler üzerinde istatistiki olarak anlamlı bir etkisi vardır anlamına gelmektedir.

Ortaya çıkan bu sonuçlara göre model denklemleri şu şekildedir;

$$\underline{\text{Eko_P}} = 12,578 - 1,166\text{MV} + 0,008\text{B} + 5,548\text{SİY} + 2,252\text{KO} - 0,308\text{LİK} - 0,059\text{EğD}$$

$$\underline{\text{Sos_P}} = 0,353 - 0,666\text{MV} + 0,015\text{B} + 6,611\text{SİY} + 1,910\text{KO} + 0,460\text{LİK} + 0,120\text{EğD}$$

$$\underline{\text{Çev_P}} = 1,690 - 1,244\text{MV} + 0,022\text{B} + 9,726\text{SİY} + 1,972\text{KO} + 0,581\text{LİK} - 0,017\text{EğD}$$

$$\underline{\text{Top_P}} = 14,646 - 3,048\text{MV} + 0,044\text{B} + 21,882\text{SİY} + 6,066\text{KO} + 0,714\text{LİK} + 0,055\text{EğD}$$

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmada Türkiye’de hizmet veren 30 büyükşehir belediyesinin 2020 yılına ait faaliyet raporlarına ulaşılarak ana kütlenin tamamı ayrıntılarıyla incelenmiştir. Çalışma kapsamında, 30 büyükşehir belediyesinin sürdürülebilirlik raporlaması puanları gruplar arası ayrı ayrı incelediğinde ekonomik ve çevresel sürdürülebilirlik bilgilerine orta düzeyde, sosyal sürdürülebilirlik bilgilerine ise düşük düzeyde açıklamalar yaptıkları

görülmüştür. Türkiye’deki büyükşehir belediyelerinin genel olarak toplam sürdürülebilirlik raporlaması puanları incelendiğinde ise, orta düzeyde açıklamalar yaptıkları görülmüştür. Büyükşehir belediyelerinin ekonomik, sosyal, çevresel ve toplam sürdürülebilirlik puanlarının belirlenmesinde kullanılan kriterler detaylı bir şekilde incelendiğinde ekonomik açıklamalarda sanayi, yenilikçilik ve alt yapı, ürün ve hizmet analizi, mali bilgiler ve performans bilgileri hakkında daha fazla detaya yer verdikleri; insana yakışır iş ve ekonomik büyüme, çalışanlara sosyal yardım ve barış, adalet ve güçlü kurumlar hakkında ise daha az detaya yer verdikleri görülmüştür. Büyükşehir belediyelerinin yapmış olduğu sosyal açıklamalara baktığımız zaman ise, büyükşehir belediyelerinin daha çok açıklama yaptığı konular, nitelikli eğitim, sağlıklı bireyler, insana yakışır iş ekonomik büyüme ve toplumsal cinsiyet eşitliği konuları olurken; en az açıklama yaptıkları konular ise, rüşvetle mücadele politikaları, açlığa son, yoksulluğa son, barış adalet ve güçlü kurumlar olmuştur. Büyükşehir belediyelerinin yapmış olduğu çevresel açıklamalara baktığımızda ise, temiz su ve sıhhi koşullar, sürdürülebilir şehir ve yaşam alanları, atık yönetimi ve karasal yaşam konularında daha çok açıklama yapıldığı görülmürken; sudaki yaşam, sorumlu tüketim ve üretim alanları, yenilenebilir enerji tüketimi destekleme ve erişilebilir ve temiz enerjiyi destekleme konularında daha az açıklamaya yer verdikleri görülmüştür. Büyükşehir belediyelerin yıllık faaliyet raporlarında yer vermiş oldukları bilgiler genel olarak incelendiği zaman, en fazla bilginin çevresel açıklamalarda verildiği daha sonrasında ekonomik açıklamalara ve son olarak ise sosyal açıklamalara yer verildiği görülmüştür.

Yapılan analizler sonucu elde edilen bulgularda toplam sürdürülebilirlik puanı bağımlı değişkeninin, büyüklük bağımsız değişkeni ile orta düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişkinin olduğu, siyasi yapı bağımsız değişkeni ile ise, güçlü düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Misyon ve vizyon, kaldıraç oranı, likidite ve eğitim durumu değişkenleriyle ise anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Ayrıca çalışmada muhalefet partisine ait büyükşehir belediyelerinin sürdürülebilirlik raporlaması puanı, iktidar partisi yönetiminde olan büyükşehir belediyelerine göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Buna göre iktidar partisinin yönetiminde olan büyükşehir belediyelerinin sürdürülebilirliğe daha fazla odaklanarak daha fazla çalışmaları ve eksik oldukları konularda kendilerini geliştirmeyi düşünmeleri gerekebilir. Her ne kadar sürdürülebilirliğin oluşması için ekonomik, sosyal ve çevresel faktörlerin bir arada olması gerekli ise belediyelerde olan sürdürülebilirlik gelişiminin etkin ve verimli bir şekilde ilerlemesi için de belediyeler arasında bir rekabet politikasının oluşması o kadar gereklidir. Bu bakımından muhalefet ve iktidar partisinin birbirini tamamlayarak sağlıklı bir

sürdürülebilir yönetim modelinin oluşmasına katkı sağladığını söyleyebiliriz. Büyükşehir belediyelerinin sürdürülebilirlik puanları kendi aralarında karşılaştırıldığında en yüksek sürdürülebilirlik puanı alan büyükşehir belediyesinin İstanbul Büyükşehir Belediyesi olduğu görülmüştür. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin en yüksek puanı almasındaki en büyük etken paylaşmış olduğu faaliyet ve diğer kurumsal raporlarındaki şeffaf ve ayrıntılı sürdürülebilirlik açıklamalarıdır. Bu puan diğer büyükşehir belediyelerine göre her ne kadar yeterli gibi gözükse de eksik olduğu diğer kriterlerde de kendisini geliştirmeyi düşünebilir.

Çalışmada zaman kısıtından dolayı büyükşehir belediyelerinin sadece 2020 yılı faaliyet raporları incelenmiştir. Gelecekte yapılacak olan çalışmalar daha kapsamlı bir şekilde yapılarak sürdürülebilirlik raporlaması incelenebilir.

Bu çalışmada sürdürülebilirlik raporlamasının önemi ortaya konmaya çalışılmıştır. Dünya örneklerine bakıldığında, yerel yönetimlerde sürdürülebilirlik raporlaması yapan belediyelerin sayının gelişmiş ülkelerde bile henüz istenilen düzeyde olmadığı görülmektedir. Sürdürülebilirliğin büyükşehir belediyeler açısından öneminin artması ile paydaşlar ve toplum açısından ekonomik, sosyal ve çevresel faaliyetlere karşı olan duyarlılığın daha da artmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Artık sürdürülebilir raporlama sistemi sadece ticari faaliyetlerle uğraşan özel kurumların dikkat etmesi gereken bir kavram değil, kamu sektörü dâhil birçok resmi kurumunda dikkat etmesi gereken bir kavram olmuştur. Belediyeler gibi kamu kurumlarının sürdürülebilir olmaları açısından özellikle finansman kaynaklarını kullanırken daha dikkatli davranmaları gerekebilir. Bu bağlamda halk tarafından sağlanan ekonomik gelirlerin tekrar halk için kullanılması sürdürülebilirlik açısından önem arz etmektedir.

Kaynakça

- Akdoğan, A., & Güleç, S. (2007). Sürdürülebilir Katı Atık Yönetimi ve Belediyelerde Yöneticilerin Katı Atık Yönetimiyle İlgili Tutum ve Düşüncelerinin Analizine Yönelik Bir Araştırma. *H.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 25(1), 39-69.
- Akman, Ç., & Özasan, A. (2018, Ekim). Türkiye’de Stratejik Planlama: Büyükşehir Belediyelerinin Stratejik Planları Ne Söylüyor? *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 6(14), 55-90.
- Altınbay, A. (2007, Ocak). Çevresel Maliyetlerin Raporlanması. *Akademik Bakış Dergisi*(11).
- Banerjee, & vd. (2003, Nisan 1). Corporate environmentalism: Antecedents and influence of industry type. *Journal of Marketing*, 67(2), 106-122.
- Başar, A. B., & Başar, M. (2006). Sosyal Sorumluluk Raporlaması ve Türkiye’deki Durumu. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), 213-230.
- Biondi, L., & Bracci, E. (2018, Ağustos 31). Sustainability, Popular and Integrated Reporting in the Public Sector: A Fad and Fashion Perspective. *Sustainability*, 10(9).
- Bröthaler, j., & vd. (2015). Sustainability of local government debt: a case study of Austrian municipalities. *Empirica journal*(42), 521-546.
- Caruana, J., & Grech, I. (2019, Mayıs 28). Tweaking Public Sector Reporting With Integrated Reporting (IR) Concepts. *Public Money & Management*, 39(6), 409-417.
- Choi, J. (1999). An Investigation of the Initial Voluntary Environmental Disclosures Made in Korean Semi-Annual Financial Reports. *Pacific Accounting Review*, 11(1), 73-102.
- Cormier, D., & Gordon, I. (2001). An Examination of Social and Environmental Reporting Strategies. *Accounting Auditing & Accountability Journal*, 14(5), 587-616.
- Cowen, S., Ferreri, L., & Parker, L. (1987). The Impact of Corporate Characteristics on Social Responsibility Disclosure: A Typology and Frequency Based Analysis. *Accounting Organizations and Society*, 12(2), 111-112.
- Çiçek, Ş. E., & vd. (2015). Türkiye’de Belediyelerin Performansının Harcama Yapıları Açısından Analizi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 11(24), 59-74.
- Danacı, M. C., & Akkaya, F. A. (2018). Kemaliye (Eğir)’de Sürdürülebilir Turizm Yönetimi Ekseninde Gelecek Projeksiyonu. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(1), 233-250.
- Davey, H. (1982). *Corporate Social Responsibility Disclosure in New Zealand: An Empirical Investigation*. Working Paper, Massey University.

- Deegan, C., & Gordon, B. (1996). A Study of Environmental Disclosure Practices of Australian Corporations . *Accounting and Business Research*, 26(3), 187-199.
- Dumanoğlu, S. (2005). Belediyelerde Muhasebe Sistemi ve Hizmet Maliyetlerinin Takibi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*(26), 138-146.
- Ertan, Y. (2018). Türkiye’de Sürdürülebilirlik Raporlaması (2005-2017). *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 11(3), 463-478.
- Gerekan, B., & Bulut, E. (2018). Sürdürülebilir Sosyal Sorumlulukta Üç Boyutlu Raporlama: Türkiye’ de Sürdürülebilirlik Raporu Yayınlayan Bankalar Üzerine Bir Araştırma. *Uluslararası Yönetim, Ekonomi ve Politika Kongresi*, (s. 80-88).
- Herremans, & vd. (2015, Mart 29). Stakeholder Relationships, Engagement, and Sustainability Reporting. *Journal of Business Ethics*, 138(3), 4177-435.
- Heybat, K. (2020). *Sürdürülebilirlik Sinyali Olarak Faaliyet ve Sürdürülebilirlik Raporlarının İncelenmesi: BIST Sürdürülebilirlik Endeksinde Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, İşletme Anabilim Dalı, Kütahya.
- Ho, L., & Taylor, M. (2007). An Empirical Analysis of Triple Bottom Line Reporting and Its Determinates: Evidence from United States and Japan. *Journal of International Financial Management and Accounting*, 18(2), 123-150.
- Jones, K., & Alabaster, T. (1999). Critical Analysis of Corporate Environmental Reporting Scoring Systems. *Journal of Environmental Assessment Policy and Management*, 01, 27-66.
- Kadıköy Belediyesi Entegre Raporu. 2018. <https://www.kadikoy.bel.tr/documents/file/dosya/D%C3%BCnyada%20Bir%20C4%B0lkKad%C4%B1k%C3%B6y%20Belediyesi%20Entegre%20Raporu.pdf> (Erişim Tarihi: 11.06.2021).
- Kanlı, İ. B., & Erol, M. (2019). Adalet ve Kalkınma Partisi ile Cumhuriyet Halk Partisi Programlarında Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin Karşılaştırmalı Analizi. *TESAM Akademi Dergisi*, 6(2), 123-158.
- Kaya, H. P. (2014). *Türkiye’de Faaliyet Raporu Denetimi: İlgili Tarafların Görüşleri Çerçevesinde Tespitler, Değerlendirmeler ve Öneriler*. Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi, Muhasebe Bölümü, Kayseri.
- Kaygısız, Z., & Girginer, N. (2011, Ekim). Maliyet Etkinlik Analizi: Türkiye’deki Büyükşehir Belediyelerinde Uygulama. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 6(2), 309-342.
- Kaynar, B. (2011). *Kurumsal Sosyal Sorumluluk Anlayışına Dayalı Sosyal Raporlamanın İşletme Performansı Üzerine Etkisi: Türkiye Uygulaması*. Doktora Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, İşletme Bölümü, Afyonkarahisar.

- Kırhoğlu, H., & Zeytin, M. (2015). Belediyelerde Çevre Muhasebesi ve Raporlama: Marmara Bölgesinde Bulunan Belediyeler Üzerine Bir Durum Analizi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 753-777.
- Korkmaz, Ö. (2015). *Belediyelerde İnsan Kaynakları Yönetiminde Hizmet İçi Eğitimin Önemi: İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve İzmir Büyükşehir Belediyesi Örnekleri*. Yüksek Lisans Tezi, Aydın Üniversitesi, İnsan Kaynakları Yönetimi Bilim Dalı, İzmir.
- Köse, H. (2015). Belediyelerde Faaliyet Raporu Hazırlama Süreci ve Ortaya Çıkan Sorunlar. *ABMYO Dergisi*(40), 51-66.
- Kurgun, O. A., & Aktaş, D. (2019). Belediyelerin Sürdürülebilirlik Uygulamalarının Turistik Hizmet Kalitesine Etkisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(1), 211-242.
- Marşap, B., & vd. (2020). Entegre Raporlama ve Yerel Yönetimlerde Uygulanabilirliği Üzerine Bir Araştırma. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 22, 47-64.
- Porsuk, T. (2021). Mesleki Yeterlilik Sistemi ve Sürdürülebilir Orman Yönetimindeki Önemi. *Anadolu Orman Araştırmaları Dergisi*(1), 34-45.
- Raar, J. (2002). Environmental Initiatives: Towards Triple Bottom Line Reporting. *Corporate Communications*, 7(3), 169-183.
- Roberts, R. (1992). Determinants of Corporates Social Responsibility Disclosure: An Application of Stakeholder Theory. *Accounting Organizations and Society*, 17(6), 595-612.
- Senal, S., & Ateş, B. (2012, Nisan). Kurumsal Sürdürülebilirlik İçin Muhasebe ve Raporlama. *Muhasebe ve Denetim Bakış*(36), 83-97.
- Stanwick, P., & Stanwick, S. (2006). Corporate Environmental Disclosure: A Longitudinal Study of Japanese Firms. *Journal of American Academy of Business*, 9(1), 1-7.
- Suttipun, M. (2012). Triple Bottom Line Reporting in Annual Reports: A Case Study of Companies Listed on the Stock Exchange of Thailand(SET). *Asian Journal of Finance & Accounting*, 4(1), 69-92.
- Şendurur, U. (2016). *Üçlü Sorumluluk Raporlaması: BIST 100 İşletmeleri Üzerine Bir Araştırma*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Muhasebe Finansman, Ankara.
- Şendurur, U., & Karacaer, S. (2017). Üçlü Sorumluluk Raporlaması: BIST 100 Endeksi Üzerinde Bir Araştırma. *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(12), 897-930.
- Tekeli, R., & Hotunluoğlu, H. (2014). Türkiye'deki Merkezi ve Yerel Yönetimlerin Mali Sürdürülebilirliğinin Analizi. *İşletme ve Ekonomi Araştırma Dergisi*(3), 113-127.

- Tunçer, P. (2016, Mart 28). Sürdürülebilir Kentleşme Politikaları ve Türkiye. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 11(2), 1267-1300.
- UNEP/SustainAbility. (1996). Engaging Stakeholders. The Benchmark Survey: The Second International Progress Report in Company Environmental Reporting. 108. Londra.